

INGA-MARIA RICHBERG

ZAHRADNICKÁ MOUDROST PŘEDKŮ

Bohaté zkušenosti dávných dob

INGA-MARIA
RICHBERG

Zahradnická moudrost předků

Bohaté zkušenosti dávných dob

Co najdete v této knize

Předmluva 8

Dobry start a zdravý růst . . . 10

Otázka za všechny peníze: Jaká půda? . 11

- Humus, písek nebo, hlína?..... 11
- Co prozradí pampelišky a kočičí ocásek 11
- Lékař mezi plevely.....12
- Divoké byliny odemykají půdu.....12

Prastaré, přesto vysoce aktuální 14

- Ideální je nasekat.....14
- Žádné čerstvé dřevo.....14
- Každému, co jeho jest15

Co říkají o půdě divoké byliny 16

Bez kompostu nefunguje nic 18

- Jak získat kompost rychle..... 18
- Časté obracení urychlí rozklad 18
- Byliny léčivé i pro kompost19
- Vakcína pro kompost20
- Kompostový prášek
z opatství Fulda20
- Bylinné přípravky antroposofů.....21
- Živočišný přípravek.....22
- Zahradničení bez ideologie23
- Kvasnice jako kompostový startér23
- Zázračné prostředky neexistují.....23
- Potížisté24
- Neporazitelní: Pýr plazivý a bršlice kozí noha.....24
- Raději zvlášť: Slupky od brambor25

Speciální komposty 26

- Jílovitý kompost26
- Kompost ze stavby.....27
- Kejda a kompost.....27
- Lesní kompost.....29
- Kompost ze smrkového jehličí.....30
- Kompost Tagetes-Calendula30

- Kompost pro rajčata.....31
- Důležité kořeny32
- Na jednom místě32
- Jak zabránit falešnému startu.....32
- Mořidlo z bylinných výtažků.....33
- Prořezávání kořenů.....35
- Kořenová lázeň pro sazenice35
- Zalévání: Voda musí být vlažná36
- Alfa a omega zalévání36
- Přihrabávání – nejlepší ochrana
mladých rostlin.....36
- Dřívější sklizeň díky ochranné čepičce37

Mladé rostliny z vlastní produkce 38

- Ochrana proti cizím pylům38
- Některé potřebují zkvasit38
- Ne všechny sazenice se povedou39
- Skladování: V suchu, chladu a temnu.....39
- Řízkování bez stresu40
- Ošetření řezů40
- Na začátku jen chudá půda.....41
- Cibuloviny z vlastní produkce.....41

Domácí hnojivo. 43

- Neprávem zapomenutý popel ze dřeva.....43
- Tekutá hnojiva všech typů43

Zvláštní, ale účinné recepty 45

- Co dělají indiáni s mrtvými rybami.....45
- Mléko udělá své45
- Kávová sedlina, starý tuk
a banánové slupky.....46
- Čajový dýchánek pro kapradiny.....47
- Co dokáže naftalínová kulička.....47

Předchůdci a sousedé 48

- Dobrá předplodina.....48
- Náprstník jako partner brambor49
- Oblíbený brutnák lékařský a špenát49
- Společnost ocení i okurky.....50
- Máta peprná a brukvovitá zelenina.....51
- Jen jeden miluje pelyněk51

Divoké byliny jako partneři	52
Přátelství v květinové zahradě.....	53
Růže nerada stojí sama.....	53
Ještě více barev	54
Špatní předchůdci.....	54
Co dalšího nefunguje.....	55
Problémy způsobují také stromy.....	57

Výrazné osobnosti 58

Chci být sám.....	58
Každý rok na stejném místě	59
Nechte mě už na pokoji.....	60
Vždy ve středu dění.....	62
Vždy být první.....	63

Škůdci a spol. nemají šanci . . 66

Prevence je nejlepší léčba 67

Česnek, nejlepší přítel zahradníka.....	67
Přírodní antibiotikum pro lidi i rostliny	67
Vítaný soused.....	67
I květiny milují česnek.....	68
Jícha i čaj.....	69
Alternativy bez zápachu	69
Rajčata, všestranní pomocníci.....	70
Zelenina: Téměř vždy s rajčaty	70
Živý plot pro mrkev.....	71
Listy rajčat proti otravnému hmyzu	71
Příjemnou vůni proti mšicím & spol.....	72
Ostrá vůně proti drátovcům	73
Dřepčíci nesnášejí vlhkost.....	73
Gurmán: Chřestové mušky.....	74
Fazolová rez miluje dřevo	74
Pozor na spadané ovoce!.....	75
Vlna místo lepového pásu	75
Slepice – nejlepší pomocník v sadu.....	76
O kmeny se musí pečovat.....	76
Ošetření ran podle prababičky.....	76
S vápnem a hlinou přes celou zimu.....	77

Pokud přesto dojde k požáru 79

Přesné posouzení škod	79
S trychtýřem a utěrkou na lovu škůdců	80

Prkno na dřepčíky	80
S křenem proti monilióze.....	80
Prostředky proti mšicím – dlouhý seznam	80
Poslední možnost: Domácí insekticid	82
Nekonečný příběh: Plži	83
Se zelnou jíchou proti nádorovce	85
Homeopatie pro nemocné rostliny.....	86
Bachovy květy	87
Popel proti škůdcům a plevelům	88
Ještě lepší: Dynamizovaný popel.....	88
Magické kamenné kruhy	89

Co zkazí chuť velkým i malým lupičům 90

Ochrana před ptačím náletem.....	90
Mravenci: Malí a pilní, ale drzí.....	90
Jak přestěhovat škvory	91
Kočkám vstup zakázán.....	91
Když se do hry vloží krtek.....	92
Těžký kalibr na hraboše	93
Klid na terase	94

Co věděli už naši předci. 96

Osvědčené tipy pro začátek. 97

Velikost zahrady	97
Rytí – v začátcích ta nejlepší metoda	97
Nepostradatelné zelené hnojení.....	98
Kompost nikdy nezahrabávat	99
Pozor, vápno!.....	100
Stromy potřebují houby.....	100
Rostliny volte pokud možno ze svého okolí.....	101

Osvědčené tipy pro ovocný sad. 102

Jahody chtějí být hýčkány	102
Ječmen jako podpora růstu.....	103
Podpora hned na začátku.....	103
Zimu rostliny přečkají s pomocí koňského hnoje	103
Letní hnojení pro každý strom.....	104
Jen se podívejte!.....	104

Každoroční řez třešní	104
Znovuobjevené ovocné špalíry.....	105
Podpořte růst.....	106
Když strom nechce kvést	106

Osvědčené tipy pro zeleninovou zahradu.....108

Chlazení není žádoucí.....	108
Zalévat i v chladném a větrném počasí.....	108
Živý plot pro každý záhon.....	108
Pomůžeme mrkvi poskočit	109
Čas na brambory.....	110
Dříve, nebo později: Hrách.....	111
Proč sejí fazole nahé panny	112
Zelené fazolky vedte vodorovně	113
Vždy spolu: Kukuřice.....	113
Cibule: Čím menší, tím lepší	113
Vděčná rajčata	114
Rajčata: Také jako špalírová zelenina	114
Keříky šetří práci	115
Obtížný začátek: Okurky	116
Okurky se chtějí pnout	117
Rebarbora z krabice	117
Spousta práce: Chřest.....	118
Jak pěstovaly žampiony naše babičky.....	119
Zelí všeho druhu.....	120
Dýně – ideálně vedle kompostu	122
Silný a kulatý celer	122
Jak oživit unavenou pažitku.....	122
Bylinky držte zkrátka.....	123
Nejen do kuchyně: Zimní špenát	123

Osvědčené tipy pro sklizeň a skladování.....124

Sklizeň začíná z jižní strany	124
Co rok, to různá doba.....	124
Sklízet se stopkou	125
Nůžky do ruky.....	125
Chřest ve vodní lázni	125
Hadí mord nejprve uvařte	126
Pozor na zelí!	126
Cibuli jen ze stran prokypřete	126
Rané brambory přímo na stůl.....	126
Zima s čerstvými bylinkami	127
Když je ve sklepe příliš teplo	127

Skladování ve světelných jímkách.....	128
Nikdy spolu v jedné místnosti	128
Vrásčitá jablka – ne, děkuji!.....	129
Lehký mráz? Nevadí!.....	129
Osvědčené tipy pro květinovou zahradu.....	130
Delší radost z tulipánů & spol.....	130
Jiřiny velké a silné.....	130
Růže: Vždy s doprovodem.....	131
Krása popínavých růží	132
Co odkvete, musí pryč	132
Prosím, nůžky schovejte	133
Jak prodloužit život	134
Květiny do vázy řezat jen ráno	134
Raději sami	135
Čím déle, tím lépe.....	135
Jak na řez.....	135
Trocha rosy na dlouhou cestu	136

Osvědčené tipy pro péči o zahradní nářadí

Se slatinou proti rzi	137
První pomoc pro uvolněnou násadu	137
Ochranu potřebuje také dřevo.....	137
Osvědčené tipy proti poškození mrazem.....	138
Každá zahrada má své vlastní klima.....	138
Spolehlivý varovný signál: Rosný bod.....	138
Když znamená prorokují mráz	138
Ochraniťší sousedé	138
Se sněhem proti příliš brzkému kvetení	139
Ledové brnění proti mrazu	139
Kouřové signály na zahradě.....	139
Ochrana proti mrazu ve fóliovníku a skleníku	139

Měsíc, magie a kopřiva.....140

Astrologie pro zahrádkáře.....141

Stručný pohled do historie.....	141
---------------------------------	-----

Jednoduchá pravidla Měsíce.....143

Slunce a měsíc.....	143
---------------------	-----

Měsíc a ostatní hvězdy

Měsíc ve zvěrokruhu.....	145
Skupiny rostlin	145

Rostliny a jejich lunární dny.....	147	Pravidla pro dny a měsíce – malý výběr.....	172
Zvláštní význam mají		Zahradník se učí ze škod.....	172
i jednotlivá znamení.....	147		
Stoupající a klesající měsíc.....	147		
Přesazování, prořezávání a sklizeň.....	148		
Nepříznivé dny.....	149		
Vyzkoušejte si to sami!	150		
Který lunární kalendář je nejlepší?.....	150		
Jen si zaexperimentujte.....	151		
Dobrý Měsíc a špatná půda.....	152		
Magie na zahrádce	153		
Jablko – symbol dokonalosti.....	153		
Ohnivá kopřiva.....	154		
Ochranař netřesk střešní.....	156		
Kdo nectí bez.....	156		
Nepřítel dábla: Třezalka.....	157		
Hrdá divizna.....	158		
Více než jen koření: Libeček.....	159		
Šalvěj vítězí nad smrtí.....	159		
Skromná prvosenka jarní.....	160		
Další dar z nebes: Vlaštovičník.....	161		
Nejen vánoční stromek: Jedle.....	161		
Posvátný jalovec.....	162		
Chléb ztracených duší:			
Lesní jahody.....	163		
Královský jitrocel.....	164		
Výzva ke krádeži: Routa vonná.....	165		
Svůdný pelyněk.....	166		
Kaprad' samec přináší štěstí.....	167		
Hovořit s květinami?			
Nic tak zvláštního	168		
Ta správná slova.....	168		
Úspěšný pokus.....	169		
		Výběr lidových pranostik	
		(měsíc po měsíci)	173
		Stoletý kalendář	176
		Počasí je Boží dílo.....	176
		Počasí řídí sedm planet.....	176
		Nesmysl, říká moderní věda.....	177
		Vytvořte si svůj vlastní kalendář.....	178
		Větr a oblaka jako poslové zpráv.	180
		Vane-li vítr ze západní říše.....	180
		Hlavně opatrně.....	181
		„Jdou-li oblaka větru naproti.....	182
		„Když beránci.....	182
		„Čím bělejší jsou na obloze mraky.....	183
		„Když obloha rozcupovanou vatu připomíná.....	184
		„Když slunce nosí závoje.....	185
		„Když měsíc svítí jasně.....	186
		Měsíc jako prorok počasí.....	186
		„Když se mlha zvedne.....	186
		„Vychází-li slunce ohnivé.....	187
		Co nám říkají o počasí zvířata.	189
		Když vlaštovky létají nízko.....	189
		Co vědí zvířata o zimě.....	191
		Co nám napovídají rostliny	193
		Když se květy a šišky zavírají.....	193
		Polední svěšené hlavy.....	194
		Když listí opadává rychle.....	194
		O autorce	207

Trocha meteorologie pro zahrádkáře 170

Lidové pranostiky – jsou aktuální i dnes?	171
Ochrana před nepříjemnými překvapeními.....	171

Předmluva

Vážení čtenáři,

stále více zahrádkářů se dnes ohlíží zpět a zajímá se o bohaté zkušenosti našich předků. Někteří chtějí vědět, jak se obejít bez syntetických hnojiv a insekticidů. Jiní zjistili, že na předpověď počasí v televizi nebo na internetu není vždy spolehnoutí. A další mají zkrátka pocit, že i pro nás, zahrádkáře, existuje něco mezi nebem a zemí.

Něco více než jen to, co můžeme vidět na vlastní oči. Ať tak, či onak, od našich předků se toho můžeme skutečně hodně naučit. Především se můžeme přiučit, jak dát naší zahradě to, co skutečně potřebuje, a navíc s pomocí jednoduchých prostředků, které často najdeme ve své domácnosti – a zároveň tak ušetřit spoustu peněz.

Když jsem se před více než třiceti lety začala zabývat radami a triky, které se tradovaly, byla za tím právě především snaha ušetřit náklady. Vše začalo na mé první zahrádce, ba travnatém, písčitém pozemku v jižním Hesensku. Můj studentský rozpočet nestačil na nákup tehdy běžného umělého hnojiva a kompost mi připadal jako přirozená volba. Už proto, že moje matka, vystudovaná zahradnice, dokázala svou zahradu přeměnit v dokonalé kompostové hospodářství.

Čím dál jsem s vlastní zahradou postupovala, tím více mi na mysl přicházely ty jednoduché postupy, které naše uprchlická rodina v poválečných letech využívala na pozemcích, jež nám tehdy byly přiděleny. Kromě toho mi pomáhali mí noví sousedé, všichni zkušení a dlouholetí zahrádkáři, kteří mi ochotně poskytovali rady a časem se se mnou podělili i o své tajné postupy. Ne všechny rady měly sice takový účinek, jak se očekávalo, většina z nich se však ukázala

jako nesmírně užitečná a prospěšná. A můj zájem vzbudily. Od té doby jsem se prohrabávala všemi starými zahradnickými knihami a časopisy, které jsem objevila v knihovnách. I dnes se mi na policích hromadí hory poznámek, sešitů a starých knih. A když mě pak oslovilo nakladatelství BLV, abych pro ně všechny své nasbírané tipy a triky popsala v jedné knize, byla jsem nadšená.

Do této knihy jsem – až na několik výjimek – vybírala pouze takové postupy, které jsem už sama vyzkoušela na svých zahradách a které se mi osvědčily. Některé z nich jsem v průběhu času trochu pozměnila a přizpůsobila současné době. I z této zkušenosti vyplývá má rada: Buďte otevření experimentům, zkoušejte, a především pozorujte, co vašim rostlinám dělá dobře. Protože právě tak se vyvíjely i zásady našich předků. Jsem přesvědčena, že i my dnes můžeme jejich postupy následovat a vyvinout nepřeberné množství dalších. Stačí jen mít oči otevřené.

Staré zahradnické znalosti však nemusí být vždy těmi jedinými správnými. Zdaleka ne všechno, co naši předkové na zahradě dělali, dává v současné době stále smysl. Například v roce 1893 doporučovala tehdy velmi uznávaná autorka zahradnických knih Henriette Davidisová několik metod, jak se zbavit „otravných“ žížal. Stejně tak musíme být opatrní i u starých „domácích prostředků“ proti škodlivému hmyzu a hlodavcům. I když pocházejí z přírodní lékárny, nemusí být nutně neškodné – právě naopak. Proto v mém obchodě nenajdete žádné návnady na krysy vyrobené z extrémně jedovaté hlízy druhů rostliny *Aconitum napellus*.

V neposlední řadě bychom se měli vyvarovat zahradnické zaslepenosti. Nejnovějším

příkladem je pěstování rostlin podle polohy Měsíce. I já jsem na základě svých zkušeností přesvědčena, že na tomto učení něco je. Ale ať je postavení hvězd sebelepší, pokud se o půdu nestaráme, pokud rostlinám chybí živiny nebo pokud je na záhoncích špatně kombinujeme a sousední rostliny si škodí, úspěch se zcela jistě nedostaví. Kdo se chce řídit měsícem a hvězdami, musí žít v souladu s přírodou: Musí se naučit trpělivě pozorovat, poznávat přírodu a rozpoznávat její potřeby, vyvozovat vlastní závěry a být spokojen s tím, čeho dosáhl.

Neměli bychom tak od starých receptů našich předků očekávat, že nám přinesou vždy stejně vysoké výnosy jako pěstování s umělými hnojivy, nebo se je dokonce snažit vynutit. Místo toho bychom měli být vděční za to, co nám příroda každý rok prostřednictvím naší zahrady přináší, ať už je to výživa, nebo radost z úspěchu. A měli bychom se snažit o to, aby to tak zůstalo i do budoucna. K tomu mohou být staré zahradnické znalosti opravdu velkým pomocníkem.

Ahrensburg září 2013
Inga-Maria Richberg

Pro staré klášterní zahrady je typická pestrá směs zeleniny, květin a léčivých bylin.

Dobrý start
a zdravý růst

Otázka za všechny peníze: Jaká půda?

V současné době si stále více zahrádkářů nechává testovat svou půdu v profesionálních laboratořích. Typ půdy a její zásobu živin však můžete zjistit i mnohem levněji. Stačí odebrat vzorek a podrobit jej testu drobitivosti a kalové zkoušce. Tímto způsobem můžete rychle zjistit kvalitu své půdy. Laboratorní rozbor se doporučuje pouze v případě, že máte podezření na kontaminaci škodlivinami nebo přehnojení.

Humus, písek nebo, hlína?

Test drobitivosti

Písčité půda může být světle žlutá až tmavě hnědá (vřesovištní půda), nelepí se, ale snadno protéká mezi prsty, i když je vlhká. Hlinitá půda je obvykle žlutavá až červenohnědá a také se za vlhka snadno drolí. Skládá se ze zhruba stejných dílů písku, prachu – prašného materiálu – a jílu. Jílovitá půda má obvykle červenohnědou barvu a za sucha tvoří tvrdé hroudy. Vlhký jíl je ohebný a lepivý, můžete jej jednoduše vytvarovat do kuličky. A nakonec je tu černohnědý humus, který se, podobně jako hlinité půdy, dá za vlhka snadno rozmělnit a příjemně voní po lesní půdě nebo houbách.

Kalová zkouška

Čisté písčité, hlinité a jílovité půdy najdeme jen zřídka. Obvykle se jedná o směsi těchto druhů. Jakou směs má právě vaše půda a jak vysoký je v ní obsah humusu, zjistíte pomocí kalového testu: Hrst půdy rozpusťte ve sklenici vody a počkejte asi 12 hodin, dokud se rozpuštěné složky neusadí. Největší zrna má písek (0,06–2 mm v průměru). Jsou také nejtěžší, a proto se rychle usazují na samém dně sklenice. Po něm následují jemnozrnnější části: Nejdříve

hlinité, pak prašné a poté jíl, který se kvůli své velmi jemné zrnitosti (velikost částí méně než 0,02 mm v průměru) sráží až po několika hodinách a vypadá jako řídké bahno. Úplně nahoře můžete vidět cenné částice humusu: Jsou nejlehčí a částečně plavou na hladině vody. Tloušťka a barva jednotlivých vrstev poskytují přesnou informaci o složení půdy na vaší zahradě.

Co prozradí pampelišky a kočičí ocásek

Více o půdě prozrazují od pradávna byliny, mnohdy označované za plevele. Dnes se na ně opět díváme jako na takzvané půdní ukazatele nebo indikátorové rostliny: Odhalují nejen typ půdy, ale také to, zda je propustná, nebo utužená, jaké živiny obsahuje a jaké jí naopak chybí k dosažení rovnováhy. Mimochodem: Jeden pohled nestačí. Vždy byste měli sledovat, které bylinky na vaší zahradě obzvláště zdomácněly a které se nově usadily. Právě jejich nástupy a ústupy ukazují, jak se půda v průběhu let mění. Nepropadejte proto panice, pokud vám například po letech boje

Zleva: humózní písčité půda, čistá písčité půda, písčito-hlinitá půda.

s pampeliškami, pryskyřníkem a kočičím ocáskem (*Acalypha hispida*) najednou celou zahradu pokrýje ptačinec. To je naopak velmi dobré znamení. Ptačinec totiž ukazuje na dobře propustnou, mírně vlhkou a na humus bohatou půdu – což je vysněný cíl téměř všech zahrádkářů.

Všechny tyto rostliny možná nepoznáte hned na první pohled. To po vás ale také nikdo nechce. Ideální je koupit si přehlednou a dobře ilustrovanou určovací knihu, která vás bude pomalu seznamovat s „prapůvodními“ rostlinami vaší zahrady. I zde platí, že nejlepším učitelem je čas.

Lékař mezi plevele

Zahradní byliny však vypovídají nejen o půdě, ale poskytují také informace o zdraví svých zahradníků. Příroda posílá léčivé rostliny těm, kteří je potřebují. Moudré ženy a mniši léčitelé o tom byli přesvědčeni už ve středověku, a proto se vždy poohlíželi po tom, které byliny rostou samy od sebe v bezprostřední blízkosti jejich pacientů. To samozřejmě neznamená, že byste si měli vařit čaj ze všech bylinek na své zahradě – zejména proto,

Truskavec ptačí, který rád roste i ve spárách mezi dlaždicemi, indikuje hojnost písku v půdě.

že některé z nich mohou být jedovaté. Ale zkuste se porozhlédnout, zda tu či jinde neroste bylinka, která se zdá být právě tím, co hledáte.

Když jsem před mnoha lety mívala městskou zahradu v Mnichově, objevila se tam například náhle invaze kontryhele (*Alchemilla xanthochlora*, syn. *A. vulgaris*). Já tuto rostlinu přitom nikdy nepěstovala a ani v okolí jsem žádné takové rostliny neobjevila. A najednou se mi rozsvítilo: Byla to přesně ta bylina, jejíž využití jsem vzhledem ke svým určitým zdravotním potížím už nějakou dobu zvažovala. To samé se stalo s jitrocelem kopinatým (*Plantago lanceolata*), který se objevil o něco později a ukázal se jako nejúčinnější lék na věčný zánět průdušek mých dětí.

Divoké byliny odemykají půdu

Stejně tak, jako pomáhají tyto takzvané plevele lidem, pomáhají i kulturním rostlinám v našich zahradách. Každý, kdo svou zahradu několik let pečlivě pozoruje, zjistí, že mnoho bylin takříkajíc jen prochází. Jeden rok se zničehonic objeví, další rok stejně náhle zmizí.

Když se objeví na zahradě ptačinec, je to důvod k radosti: Vaše půda pak obsahuje dostatek humusu.

Toto chování po vzoru stěhovavých ptáků lze obzvláště dobře pozorovat v nově založených zahradách. Důvod je jednoduchý: Kultivací půdy se mění životní podmínky pro rostliny. Tak se semena, která v půdě po léta dřímala, náhle probudí, protože nastal jejich čas. Proráží cestu půdou a díky nim se stává využitelná pro ostatní rostliny. Některým takzvaným plevelům se tak dnes říká pionýrské rostliny nebo také rostliny zhodnocující půdu.

V mé současné zahradě je to například svlačec rolní (*Convolvulus arvensis*), který ke mně přilétl a upřímně řečeno mě docela rozčiluje, protože se neuvěřitelnou rychlostí obmotává kolem mých trvalek. Ale zřejmě na něj dozrál čas, když teď zmizela přeslička, která léta obývala mou hlinitou půdu, značně zhutněnou stavebními stroji. Po ní následovala po tři nebo čtyři roky hořčice setá (*Sinapis alba*), která je důležitá pro svou schopnost vázat dusík a také tvořit humus – a proto se také vysévá jako zelené hnojení (viz str. 48). Obě tyto plodiny odvedly očividně dobrou práci a připravily mou půdu na další rostliny, protože svlačec plní miluje

Kopřiva poskytuje velké množství kyseliny křemičité, která zajišťuje zahradním rostlinám pevné stonky a silné listy.

OPTIMÁLNÍ PŮDA

Ideální zahradní půda obsahuje písek (chudý na živiny) a hlinité části (bohaté na živiny) v přibližně stejném poměru, i když poměr může být změněn ve prospěch jednoho nebo druhého. Obsahuje také přiměřenou vrstvu humusu.

kyprou hlinitou půdu s vysokým obsahem humusu.

Je možné, že všechny planě rostoucí byliny svým způsobem půdu zhodnocují, i když už dnes ani nevíme, jakou přesnou úlohu ta či ona má. Na to můžeme přijít jedině tak, že budeme svou zahradu bedlivě pozorovat. Některé z nich, například kopřiva dvoudomá, popenec lékařský nebo ptačinec prostřední, se zdržují i dlouhodobě a během svého životního cyklu na sebe váží důležité stopové prvky a minerální látky pro ostatní rostliny a coby živý mulčovací kryt chrání půdu (viz str. 14).

Proto byste neměli hned každý plevel vytrhávat, ale klidně některý můžete nechat růst. Pouze tam, kde se příliš rozrůstá a vytlačuje ostatní rostliny, což je příklad právě toho mého svlačce rolního, je nasnadě vzít do ruky motyčku. Nicméně ani pak nemusí tyto rostliny skončit na kompostu, cenné služby mohou nabídnout i v podobě mulčovacího materiálu (viz str. 14) nebo jako jácha (viz str. 44). Konkrétně se svlačcem rolním je však třeba zacházet velmi opatrně, protože jeho vůle žít je impozantní. I malý kousek kořene stačí k tomu, aby vyrašila nová rostlina.

Proto: Než jej využijete jako mulč nebo než jej vhodíte na kompost, nechte vypleté rostliny s dužnatými kořeny raději usušit na plném slunci.

Prastaré, přesto vysoce aktuální

Snad o žádném jiném tématu se zahrádkáři nedokážou přit tak jako o **mulčování**. Mulčování přitom vůbec není nějaká vynalézavá nebo ojedinělá myšlenka moderních ekologických zahrádkářů, i když je to tak někdy prezentováno. Pokrývání půdy organickým materiálem má staletou tradici a v Evropě jej lze vysledovat až do klášterních zahrad v 8. století. Pravděpodobně je však ještě starší. Mulčování bylo v minulosti obvyklým způsobem hnojení a kompostování. Dnes bychom to asi nazvali plošným kompostováním. Pečlivé shrnování zahradního odpadu do kompostu, jak to děláme dnes, nebylo ve středověku totiž vůbec ještě běžné. To, co zůstalo na zahradě jako odpad, se prostě nechalo ležet. Pouze zvířecí trus a domácí odpad končily na hnojišti, které se v závislosti na místních předpisech stavělo buď hned vedle domu, anebo se z hygienických důvodů zřizovalo až za branami města. Kromě toho, jak věděli už chytrí klášterní zahradníci, mulčovací pokryv chrání půdu před vlivy počasí, šetří vodu a utlačuje růst nevídaných rostlin.

Čím jemnější je mulč z větviček a rostlinného materiálu, tím přínosnější je pro život v půdě.

Ideální je nasekat

K mulčování je vhodná prakticky veškerá zelená hmota i větvičky, které se na zahradě nahromadí, jen bychom je měli co nejjemněji nastříhat nebo ještě lépe nasekat. Jemný mulč se dá nejen lépe a rovnoměrněji rozprostřít, ale také se rychleji rozkládá, a tím do půdy rychleji uvolňuje živiny.

Kromě toho poskytuje jemná vrstva mulče větší ochranu před vysycháním než spleť stonků. A v neposlední řadě také lépe vypadá. Pouze v některých zvláštních případech, například jako ochrana proti škůdcům, se rostliny obkládají nedrceným mulčem (viz str. 83, Mulčování stonky kopřiv proti plžům).

Nasekanou slámu, suché větve, trvalky i sekané zelené rostliny bez semen nebo směs po sekání trávníků můžeme na záhony rozprostřít okamžitě. Naproti tomu rostliny se semeny a větvičky z listnatých stromů by se měly nechat na hromadě nebo v kompostu po dobu zhruba 3–4 týdnů. V teple, které se uvolní jejich rozkladem, začnou klíčit semena, nové rostlinky však zase rychle odumírají, protože jim chybí kyslík i světlo. V případě nasekaných větví z listnatých stromů a keřů pak vysoké teploty urychlují rozklad listů a větviček, zneškodňují případné třísliviny (viz níže) a hubí mšice. Nejlepší je během tohoto období materiál jednou nebo ještě lépe dvakrát obrátit, aby mohly vysoké teploty působit na všechna semena, kyseliny i škůdce.

Žádné čerstvé dřevo

Nasekané větvičky z jehličnanů či štěpku jejich kůry nikdy nedávejte přímo na záhon, ale vždy je nechte ještě částečně zkompostovat. Dřevo, kůra

a jehličí totiž obsahují mnoho tříslovin (např. tanin) a pryskyřic, které mají silný inhibiční účinek na růst, a to zejména u mladých rostlin. Vysoké teploty v kompostu je však dokáží zneškodnit. Pokud chcete využít mulč na prostor v okolí kmenů stromů nebo na porost remízků, stačí, když jej necháte kompostovat zhruba čtyři týdny. Na vzrostlé porosty trvalek je zapotřebí počkat už šest měsíců. A v případě mladých rostlinek, například v nově vysazených trvalkových záhonech nebo u pěstované zeleniny, bychom neměli kompostovaný materiál použít dříve než po jednom roce. Pouze pro tvorbu cestiček můžeme štěpku položit ihned. Také čerstvé hobliny a piliny by se měly nechat zkompostovat, a sice po dobu zhruba tří měsíců, pokud se nerozloží na velmi tenké vrstvy.

Každému, co jeho jest

V podstatě byste to měli dělat tak, jak to dělali staří klášterní zahradníci: Jako mulč využijete materiál, který se v danou chvíli na zahradě nahromadí a ideálně také tam, kde se zrovna nahromadí. Jinak řečeno: Vždy se orientujte podle přirozených životních podmínek rostlin. Bývalým lesním obyvatelům, jako jsou maliny, ostružiny a jahody, vyhovuje lesní mulčovací materiál, například smíšené odřezky z listnatých a jehličnatých dřevin, zatímco zeleninovým záhonům lépe poslouží odpad po sekání trávníků a nasekané rostliny.

Speciální mulčovací směsi nám však mohou samozřejmě i pomoci kompenzovat nedostatky půdy. Například při nedostatku dusíku pomůže mulč z kopřiv a posekaného trávniku. Pokud má půda nedostatek draslíku, přidejte mulčovací vrstvu z kostivalu lékařského a – pokud jsou k dispozici – z kapradin. Nechoďte však do lesa a neničte tamní porosty kapradin. Lepší je vysadit si vlastní plantáž rychle rostoucích kapradin ve stinném koutě zahrady. Vhodné jsou například hasivka

TIP Uložte si několik pytlů suchého podzimního listí, které můžete použít na jaře. Rozsekáte je drtičem a využijete jako náhradu mulčovací vrstvy, která se přes zimu rozložila. Využití najde zejména na záhonech se zeleninou, bramborami a jahodami. Dobrou alternativou je také jemná vrstva drcené slámy.

orličí (*Pteridium aquilinum*) nebo pérovník pštrosí (*Matteuccia struthiopteris*). Pokud půda postrádá kyselinu křemičitou – poznáte to dobře na rostlinách, které působí ochable, mají měkké stonky a často trpí houbovými nemocemi – můžete na záhon použít přesličkový a kopřivový mulč. Tyto rostliny můžete sbírat ve volné přírodě, ale nevybírejte celý porost, vždy si jich ustríhnete jen pár.

Mimochodem, sousedé jsou často velmi rádi, když je zahradníci fandící mulčování zbaví odřezků jejich živého plotu nebo posekaného trávniku. I když moji sousedé zpočátku kroutili nechápavě hlavou, dnes mi už dvakrát v roce nechávají na zápraží pytle s odřezky habrů a později i podzimního listí. Já pak tento materiál rozdrťím a použiji ho na mulčování a kompostování.

Tenká vrstva mulče, například z drceného listí, chrání na jaře půdu před vysycháním.

Co říkají o půdě divoké byliny

VÁPENATÉ PŮDY

Koukol polní	<i>Agrostemma githago</i>
Třeslice prostřední	<i>Briza media</i>
Chřpa modrá	<i>Centaurea cyanus</i>
Svlačec rolní	<i>Convolvulus arvensis</i>
Tolice dětelová	<i>Medicago lupulina</i>
Mák vlčí	<i>Papaver rhoeas</i>

ZKYPŘENÉ NEBO HLUBOKÉ HLINITÉ PŮDY

Všechny druhy lopuchů	<i>Arctium</i>
Čekanka obecná	<i>Cichorium intybus</i>
Pcháč rolní	<i>Cirsium arvense</i>
Svlačec rolní	<i>Convolvulus arvensis</i>
Mrkev obecná	<i>Daucus carota</i>
Zemědým lékařský	<i>Fumaria officinalis</i>
Hluchavka nachová	<i>Lamium purpureum</i>
Hrachor luční	<i>Lathyrus pratensis</i>
Heřmánek terčovitý	<i>Matricaria discovidea</i>
Jitrocel kopinatý	<i>Plantago lanceolata</i>
Hořčice polní	<i>Sinapis arvensis</i>
Rozrazil břečťanolistý	<i>Veronica hederifolia</i>
Vikev ptačí	<i>Vicia cracca</i>

UTUŽENÉ, VLHKÉ HLINITÉ PŮDY

Přeslička rolní	<i>Equisetum arvense</i>
Pryskyřník plazivý	<i>Ranunculus repens</i>
Pampeliška lékařská	<i>Taraxacum officinale</i>
Jetel plazivý	<i>Trifolium repens</i>

JÍLOVITÉ PŮDY

Bodlák nicí	<i>Carduus nutans</i>
Přeslička rolní	<i>Equisetum arvense</i>
Kopretina bílá	<i>Leucanthemum vulgare</i>
Mák vlčí	<i>Papaver rhoeas</i>
Mléč rolní	<i>Sonchus arvensis</i>
Vratič obecný	<i>Tanacetum vulgare</i>
Podběl lékařský	<i>Tussilago farfara</i>

PŮDY S VELKÝM OBSAHEM HUMUSU

Pryšec kolovratec	<i>Euphorbia helioscopia</i>
Hluchavka nachová	<i>Lamium purpureum</i>
Starček obecný	<i>Senecio vulgaris</i>
Ptačinec prostřední	<i>Stellaria media</i>
Rozrazil perský	<i>Veronica persica</i>
Kopřiva žahavka a kopřiva dvoudomá	<i>Urtica urens</i> a <i>U. dioica</i>

Ohnivě rudý vlčí mák potřebuje ke svému životu vápník.

Jitrocel větší upřednostňuje půdy s dostatkem dusíku.

Pampeliška lékařská často roste na utužených půdách.

PÍŠČITÉ PŮDY

Vřes obecný	<i>Calluna vulgaris</i>
Přeslička různobarvá	<i>Equisetum variegatum</i>
Mák polní	<i>Papaver argemone</i>
Jitrocel větší a jitrocel kopinatý	<i>Plantago major</i> a <i>Pl. lanceolata</i>
Truskavec ptačí	<i>Polygonum aviculare</i>
Mateřídouška úzkolistá	<i>Thymus serpyllum</i>
Jetel rolní	<i>Trifolium arvense</i>
Rozrazil jarní	<i>Veronica verna</i>

UKAZATEL DRASLÍKU

Drchnička rolní	<i>Anagallis arvensis</i>
Merlík bílý	<i>Chenopodium album</i>
Zemědým lékařský	<i>Fumaria officinalis</i>
Úrazník položený	<i>Sagina procumbens</i>
Kozlíček polní	<i>Valerianella locusta</i>
Rozrazil rolní	<i>Veronica arvensis</i>
Rozrazil břechtanolistý	<i>Veronica hederifolia</i>
Rozrazil trojklaný	<i>Veronica triphyllos</i>

KYSELÉ PŮDY

Vřes obecný	<i>Calluna vulgaris</i>
Pumpava obecná	<i>Erodium cicutarium</i>
Kopretina bílá	<i>Leucanthemum vulgare</i>
Máta rolní	<i>Mentha arvensis</i>
Šťovík menší	<i>Rumex acetosella</i>
Violka trojbarevná	<i>Viola tricolor</i>

UKAZATEL DUSÍKU

Různé druhy lopuchu	<i>Arctium</i>
Kokoška pastuší tobolka	<i>Capsella bursa-pastoris</i>
Vlaštovičnick větší	<i>Chelidonium majus</i>
Merlík bílý	<i>Chenopodium album</i>
Svlačec rolní	<i>Convolvulus arvensis</i>
Pryšec kolovratec	<i>Euphorbia helioscopia</i>
Pětour maloborný	<i>Galinsoga parviflora</i>
Svízel přítula	<i>Galium aparine</i>
Hluchavka nachová	<i>Lamium purpureum</i>
Jitrocel větší a jitrocel kopinatý	<i>Plantago major</i> a <i>P. lanceolata</i>
Pryskyřník plazivý	<i>Ranunculus repens</i>
Hořčice polní	<i>Sinapis arvensis</i>
Lilek černý	<i>Solanum nigrum</i>
Ptačinec prostřední	<i>Stellaria media</i>
Kopřiva žahavka a kopřiva dvoudomá	<i>Urtica urens</i> a <i>U. dioica</i>

Přeslička rolní ukazuje na vlhké hlinité a jílovité půdy.

Svlačec rolní miluje půdy kypré a hlinité, zároveň však bohaté na humus.

Violka rolní se dobře cítí na kyselějších půdách.